Meteorološki dnevnici Vladimira Jakšića – svedočanstvo prvih meteoroloških merenja i osmatranja u Beogradu i Srbiji

VLADIMIR JAKŠIĆ (1824-1899), prvi srpski statističar, meteorolog i klimatolog, je davne 1848. godine započeo sa redovnim meteorološkim merenjima i osmatranjima u Beogradu (na Senjaku), koja su trajala pune 52 godine, sve do njegove smrti u 1899. godini. Uporedo sa merenjima u Beogradu, Jakšić je osnivao meteorološke stanice i po svim većim mestima u ondašnjoj Srbiji, tako da je 1857. godine Jakšićeva mreža brojala čak 27 stanica, što je u ono vreme predstavljalo jednu od najgušćih meteoroloških mreža u okviru jedne države.

Jakšićeva merenja i osmatranja su zabeležena u dnevnicima (*Pogodopis*), koji su ukoričeni u šest svezaka. Do danas je sačuvano pet svezaka, dok nedostaje jedna (četvrta) sveska. Sačuvani meteorološki dnevnici Vladimira Jakšića sadrže dnevne meteorološke podatke za period od januara 1848. do novembra 1865. godine, kao i za period od decembra 1875. do decembra 1899. godine. Međutim, nedostaju podaci za period od decembra 1865. do novembra 1875. godine. Dakle, od 52 godine Jakšićevih merenja, sada imamo na raspolaganju 42 godine (nedostaju podaci za 10 godina).

Nažalost, rezultati Jakšićevih merenja i osmatranja nisu do sada javno publikovani, iz prostog razloga što se niko nije detaljno i profesionalno bavio obradom i analizom meteoroloških podataka, u cilju pripreme za njihovu javnu upotrebu. Na taj način, meteorološka struka, ali i najšira javnost, su decenijama unazad ostale uskraćene za ovaj dragocen meteorološki niz, kojim se samo retke države mogu pohvaliti. *Pavle Vujević (1881-1966)*, dugogodišnji upravnik Meteorološke opservatorije na Vračaru, je još početkom 1930-ih godina u jednom svom radu o klimi Beograda napisao rečenicu koja se odnosi na Jakšićeva merenja, a koja glasi ovako: „Kada se podaci pok. Jakšića budu pažljivo sredili, proverili i preračunali na način da se za svaki dan dobije stvarna srednja temperatura, što je vrlo pipav i dugotrajan posao, raspolagaćemo materijalom od 84 godine i pitanje o podneblju Beograda moći će se proučiti sasvim detaljno.“

Dakle, posle ovakve Vujevićeve rečenice, napisane pre više od 80 godina, moram reći da su meni lično teško shvatljive i apsolutno neprihvatljive

ogromne razmere nerada, nemara i neodgovornosti državne meteorološke službe (RHMZ) prema Jakšiću i njegovim merenjima, koja već više od 100 godina čekaju da ih neko pogleda, pregleda, obradi, analizira i pripremi za javnu upotrebu. Dakle, Jakšićevi dnevnici više od jednog veka čekaju da ih neko otvori (!?). Istina, bilo je tu i tamo povremenih pominjanja Jakšićevih merenja, ali nažalost, gotovo isključivo u kontekstu izmišljanja kojekakvih izgovora – kako su Jakšićevi podaci navodno neupotrebljivi, da navodno imaju mnogo nedostataka, koje je gotovo nemoguće ispraviti (!?), da je Jakšićeva metodologija merenja i osmatranja navodno bila nepouzdana, da navodno ima mnogo očiglednih grešaka u podacima, itd, itd… U jednom klimatološkom radu je rečeno da ima mnogo „očiglednih grešaka“ u Jakšićevim podacima, a to bi valjda trebalo da znači da su „očigledne greške“ primećene i da se onda zna šta sa njima treba raditi, odnosno da ih meteorološka služba može ispraviti, i to na naučnoj i stručnoj osnovi.

Međutim, istina o Jakšićevim merenjima je sasvim drugačija, a plasirane neistine od strane odgovornih osoba iz državne meteorološke službe (RHMZ) su imale svrhu da prikriju njihovo neznanje i opravdaju njihov višedecenijski nerad, nemar i neodgovornost prema svojoj bogatoj meteorološkoj zaostavštini i nacionalnom blagu. S obzirom na ove (žalosne) činjenice, mala grupa meteo-entuzijasta je započela vrlo važan i obiman posao, da bi naš Beograd u dogledno vreme dobio homogen niz mesečnih i dnevnih meteoroloških podataka.

Станица Београд

Година 1850 месец Август

Погодописатељ Владимир Јакшић

Дан	Топлота		Стање неба	Талог		Ваздушни појави	Влагомер		
	најв.	најн.		киша	снега		суво	мокр.	
1	37.3	26.8	○						
2	38.3	27.0	○						
3	31.5	24.6	⊕	1					
4	29.0	20.5	○						
5	29.0	18.5	⦶						
6	31.5	21.3	○						
7	34.5	22.0	○						
8	26.5	18.0	⊕	1.					
9	26.3	17.0	○						
10	28.1	17.5	○						
11	27.7	19.0	○						
12	27.2	17.5	○						
13	28.7	18.5	○						
14	31.5	20.0	○						
15	35.5	22.4	○						
16	37.0	25.5	○						
17	28.5	22.0	⦶	1					
18	30.3	19.8	⦶						
19	29.5	18.8	○						
20	31.7	20.7	○						
21	35.2	23.0	○						
22	35.7	25.2	⦶	1					
23	35.5	22.8	○						
24	34.5	24.2	○						
25	35.3	25.2	⦶	1					
26	22.0	18.0	⦶	1					
27	20.0	16.0	⊕						
28	24.9	17.0	○						
29	29.0	18.8	○						
30	30.3	21.0	⦶	1					
31	27.3	15.0	⦶						
Мес.	30.49	20.76	○ 20 ⦶ 7 ⊕ 4	7					

25.62

Примедба 7

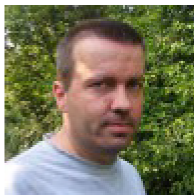
Iako stara Jakšićeva merenja nisu bila na istoj lokaciji gde se sada nalazi Meteorološka opservatorija Beograd na Vračaru, ipak su od izuzetnog značaja za sagledavanje vremenskih prilika iz tog perioda, a na osnovu njih se beogradski meteorološki niz može produžiti za nekih četrdesetak godina, u cilju obrade podataka i analize trendova klimatoloških parametara. Zbog toga se pristupilo skeniranju Jakšićevih dnevnika, kao i prebacivanju podataka iz Jakšićevih dnevnika u digitalni oblik.

Jakšićevi dnevnici su skenirani u dva navrata: jedan dnevnik je skenirao *Predrag Petrović* (RHMZ) u julu 2008. godine, a preostala četiri dnevnika su skenirali *Vladimir Bilak* (MeteoPlaneta) i *Nedeljko Todorović* (RHMZ) u avgustu 2012. godine, kada su uradili i digitalizaciju rezultata Jakšićevih merenja.

Treba napomenuti da je do sada urađena rekonstrukcija Jakšićevih meteoroloških podataka, odnosno (preliminarna) redukcija MESEČNIH temperaturnih podataka sa stanice Senjak na stanicu Vračar, i to na osnovu srednje razlike između ove dve gradske lokacije (uporedni period 1888-1899. godina). Na taj način su kvalitetno rekonstruisani kompletni Jakšićevi MESEČNI temperaturni podaci sa Senjaka, što znači da je uspešno produžen beogradski niz MESEČNIH temperaturnih podataka.

U narednom periodu se planira rekonstrukcija, odnosno redukcija DNEVNIH temperaturnih podataka sa stanice Senjak na stanicu Vračar, što će biti daleko obimniji i složeniji poduhvat u odnosu na do sada urađene korekcije i redukcije MESEČNIH vrednosti.

NAPOMENA: Na osnovu (preliminarne) procene razlika DNEVNIH vrednosti minimalnih i maksimalnih temperatura između stanica Senjak i Vračar, preporučuje se da se Jakšićeve originalne DNEVNE minimalne temperature spuste za 2 stepena, a da se Jakšićeve originalne DNEVNE maksimalne temperature podignu za 1 stepen (TMIN = Jakšić original – 2 stepena, TMAX = Jakšić original + 1 stepen). Na taj način se dobijaju približne vrednosti minimalnih i maksimalnih DNEVNIH temperatura redukovanih sa Senjaka na Vračar, čime se produžava niz DNEVNIH temperaturnih podataka za Beograd.

Autor teksta: Vladimir Bilak

Jedan od osnivača i urednika sajta MeteoPlaneta. Rođen je 1971. godine u Beogradu. Meteorologijom se intenzivno bavi od 1989. godine. Njegova omiljena oblast izučavanja u okviru meteorologije je KLIMATOLOGIJA, odnosno prikupljanje, obrada i analiza meteoroloških podataka. Uradio je veliki broj klimatskih analiza i stručnih radova iz oblasti klimatologije. Jedan od najznačajnijih prioriteta u njegovoj aktivnosti je očuvanje srpske meteorološke arhive, unos meteoroloških podataka sa celokupne teritorije Srbije, odnosno digitalizacija rezultata srpskih meteoroloških merenja i osmatranja. Njegovom ličnom inicijativom i angažmanom je urađena digitalizacija starih beogradskih merenja Vladimira Jakšića sa Senjaka (period 1848-1899). Od 2012. godine je angažovan kao istraživač – saradnik Beogradske škole meteorologije.